

סדנא למורים, הדבר הגדול בעולם

הרציונאל

ספר החינוך, מצוה תרי"א: "שנצטוינו לעשות כל מעשינו בדרך היושר והטוב בכל כחנו, ולהטות כל דברינו אשר בינינו ובין זולתנו על דרך החסד והרחמים, כאשר ידענו מתורתנו שזהו דרך השם וזה חפצו מבריותיו למען יזכו לטובו כי חפץ חסד הוא, ועל זה נאמר (דברים כ"ח, ט'): "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו". ונכפלה המצווה עוד במקום אחר שנאמר ללכת בכל דרכיו".

המטרות

- המורים יגדירו את ייחודה, משמעותה וחשיבותה של מידת החסד.
- המורים יבינו את חלקם בחינוך למידה זו.

מבנה השיעור

- פתיחה: הגיבן הקדוש (מליאה)
- שלב א': טלו צרור (עבודה אישית)
- שלב ב': הרגל הרביעית (קבוצות)
- שלב ג': לא לתת "דוגמא" (מליאה)
- סיכום: לתקן עולם (מליאה)

ההכנות הנדרשות

- יש לצלם פעם אחת את הסיפור "הגיבן הקדוש" (נספח 1).
- יש לצלם את כרטיס המשימה (נספח 2) כמספר הקבוצות.
- יש לצלם פעם אחת את הקטע "לא לתת דוגמא" (נספח 3).
- יש לצלם פעם אחת את הקטע "לתקן עולם" (נספח 4).
- יש לצלם את כרטיסי כדור הארץ כמספר המשתתפים (נספח 5).

מהלך השיעור

פתיחה: הגיבן הקדוש (מליאה)

- נספר למורים שאנו עומדים להקריא להם קטע מתוך סיפורי הרב קרליבך. חשוב להדגיש כי הקטע הוא למעשה תמליל של הקלטה ועל כן משמר את שפתו הייחודית של הרב קרליבך.
- ניתן לחלק את הקטע למספר מורים לשם הקראתו.
- נקריא את הסיפור "הגיבן הקדוש", אפשר בעזרת מורים מתנדבים.
- נאמר למורים: אנו עומדים בפתחו של נושא החסד והנתינה. בסדנא היום ננסה להבין: מהי מידת החסד? מהי ייחודיותה? כיצד אנו כמורים יכולים לקרב את תלמידינו אליה?

שלב א': טלו צרור (עבודה אישית)

- נחלק לכל מורה גוש חמר.
- נזמין את המורים לחשוב על המשך למשפט "חסד בשבילי הוא כמו..." ולנסות לתת לו ביטוי בעזרת החמר.
- נאמר שכל מורה שמסיים מוזמן להצטרף למורים אחרים שסיימו בכדי ליצור קבוצה (בגודל שנקבע מראש על פי מספר המשתתפים).

שלב ב': הרגל הרביעית (קבוצות + מליאה)

- נחלק לכל קבוצה כרטיס עבודה (נספח 1) וניתן זמן לעבוד.
- נתכנס למליאה ונאפשר לכל קבוצה לדווח על ביצוע המטלה.

שלב ג': לא לתת "דוגמא" (מליאה)

- נאמר למורים כי אנו עומדים להקריא קטע מתוך ספרו של הרב שלמה אבינר "החינוך הטבעי", העוסק בחינוך לגיל הרך.
- נקריא את הקטע (נספח 3).
- נסכם: לפי דבר הרב אבינר חלק מרכזי בחינוך למידות טובות הוא הדוגמא האישית הנובעת מעצם התנהלותם של ההורים ושלנו המורים.
- נזמין את המורים לספר על נקודה אחת בהתנהגותם שלדעתם יכולה להשפיע לטובה על התלמידים ולהגביר בהם את הרצון להיות נותנים וגומלי חסד.

סיכום: לתקן עולם (מליאה)

- נקריא את הקטע "לתקן עולם" (נספח 4).
- נחלק את כרטיסי הגלובוס (נספח 5) ונזמין את המורים לכתוב בתוכם מחשבה, רגש, רצון או רעיון שעלה בהם בעקבות הסדנא.
- נערוך סבב הקראה של הכרטיסים למעוניינים.
- ניתן להדביק ולתלות את הכרטיסים לעיון חופשי של צוות המורים.

סיפור הרב קרליבך ז"ל: "אני הולך ליד מלון בתל-אביב, פתאום אני רואה אדם, הפנים שלו יפים מאוד, מהודרים, רואים עליו שהוא אדם אציל, אבל הגוף לגמרי שבור. גיבן מארבע רוחות. כל העצמות שלו שבורות. ממש מפחיד להסתכל עליו, אבל על פניו - שכינה ממש.

כאשר ראיתי אותו לא יכולתי לעצור בעצמי ואמרתי: שלום לך אדוני והוא ענה כמו יהודי פולני: עלייכם שולם, עלייכם שולם. מאיפה אתה, שאלתי, מפיאסצנה... לא ידעתי מה לעשות עם עצמי אך המשכתי לשאול - וראית פעם את רבנו הקדוש, רבי קלונימוס קלמן? ראיתי אותו, משיב הקשיש, אני למדתי אצלו חמש שנים, מגיל שש עד 11.

כאשר הייתי בן 11 לקחו אותי לאושוויץ, אבל הייתי גדול ולכן חשבו שאני בן 17... עכשיו אני לגמרי שבור, מכל המכות שנתנו לי... מכל המכות... כל עצם מעצמותיי שבורה... כך אני נראה... מה אני יכול להגיד לך. אמר והמשיך לנקות את הרחוב. הוא היה מנקה רחובות.

המשכתי ושאלתי- אתה זוכר תורה מרבנו הקדוש רבי קלונימוס קלמן? מה אתה חושב - הוא ענה בתחילה, אתה חושב שאחרי אושוויץ אפשר לזכור תורות? אך אני התעקשתי ואמרתי לו - בטח, דברי רבנו הקדוש יורדים לתוך עומק הנשמה. הוא הסתכל עליי זמן רב ואחר כך אמר, אתה באמת רוצה לשמוע תורה מרבנו הקדוש? אני זוכר רק שממש התחלתי לבכות. אמרתי: אני משתוקק לשמוע... עם כל הנשמה שלי.

כמו חסיד אמיתי הוא הלך ונטל ידיים... נתן קצת מים על הפנים שלו והחל מספר... בכל שבת קודש הרב היה אוסף את הילדים ואומר להם: קינדערלאך, טייערע קינדערלאך, טייערע זיסע קינדערלאך. געדענקטז'ע. געדענקטז'ע. די גרעסטע זאך אין דער וועלט איז טון עמעצין אטובה (ילדים, ילדים יקרים, ילדים יקרים מתוקים. תזכרו רק דבר אחד. הדבר הכי גדול - לעשות טובה למישהו אחר).

הייתי באושוויץ, שמעתי שמכל המשפחה שלי לא נשאר אף אחד. רציתי להרוג את עצמי ואני עושה כבר כל מיני הכנות להרוג עצמי ופתאום אני שומע את קולו של הרבי. פתאום אני מלא שמחה, אתה יודע כמה טובות אפשר לעשות בלילה באושוויץ... בכל פינה שוכב יהודי בוכה ואין לו עם מי לדבר. אז כל הלילה ישבתי עם היהודים השבורים וזה נתן לי כוח. אחרי כמה חודשים אני שוב רוצה להרוג את עצמי, ואני שוב שומע את קולו של הרבי.

דע לך, אני כבר בתל-אביב. אני ממש לבד. אין לי אף אחד. אתה יודע כמה פעמים ניסיתי לאבד את עצמי לדעת... אני בתוך הים, כמעט טובע. פתאום אני שומע את קולו של הרבי הקדוש: קינדערלאך, טייערע קינדערלאך, טייערע זיסע קינדערלאך. געדענקטז'ע. געדענקטז'ע. די גרעסטע זאך אין דער וועלט איז טון עמעצין אטובה - הדבר הכי גדול - לעשות טובה למישהו.

מה אני אגיד לך, אתה יודע כמה טובות אפשר לעשות ברחובות תל-אביב?

אחרי כמה חודשים חזרתי לארץ לביקור, רצתי לרחוב שעל יד הירקון למצוא את מנקה הרחובות, הגיבן הקדוש ולא מצאתי אותו. כשביררתי היכן הוא אמרו לי - אתה לא יודע? לא שמעת שלפני כחודשיים הוא עלה למרומים? אתה שומעים כולכם: כשיבוא המשיח, תחיית המתים, הגיבן הקדוש, המנקה רחובות, יחזור לעולם הזה. הוא ינקה את כל הרחובות, מירושלים ועד לסוף העולם. ואיך הוא ינקה אותם? הוא יעמוד בראש הגבעה וילמד את כל העולם כולו - קינדערלאך, טייערע קינדערלאך, טייערע זיסע קינדערלאך. געדענקטז'ע. געדענקטז'ע. די גרעסטע זאך אין דער וועלט איז טון עמעצין אטובה. - הדבר הכי גדול - לעשות טובה למישהו.

נספח 2: כרטיס משימה

- 1) ערכו סבב שבו יציג כל מורה את היצירה שלו ויסביר מה בחר להכין ומדוע.
- 2) נסו לבדוק אם יש מכנה משותף ליצירות שלכם או אם אפשר לחלק אותן לקבוצות.
- 3) קראו את המקור הבא וענו על השאלות שבהמשך.
 "משכיל לאיתן האזרחי, חסדי ה' אולם אשירה" (תהילים פ"ט, א').
 אמרו לאיתן: על מה העולם עומד? אמר להם: "כי אמרתי עולם חסד יבנה" אף "שמים תכין"
 (שם פ"ט, ג). ולא השמים בלבד, אלא אף הכסא אינו עומד אלא בחסד, שנאמר (ישעיה ט"ז, ה):
 "והוכן בחסד כסא". משל למה הדבר דומה: לכסא שיש לו ארבע רגליים, והיה אחד מתמוטט,
 נטל צרור (גוש אדמה) וסמכו. כך היה הכסא של מעלה כביכול מתמוטט, עד שסמכו הקב"ה.
 ובמה סמכו? - בחסד. הוי (אומר): "עולם חסד יבנה!".
 א) למה עומד העולם דווקא על מידת החסד?
 ב) מה מבטא ה"כסא של מעלה"?
 ג) מהן, לדעתכם, שאר שלוש הרגליים של הכיסא האלוקי?
 ד) מדוע נסמך הכיסא דווקא בצרור ולא ברגל עץ מעוצבת ומותאמת?

- 1) ערכו סבב שבו יציג כל מורה את היצירה שלו ויסביר מה בחר להכין ומדוע.
- 2) נסו לבדוק אם יש מכנה משותף ליצירות שלכם או אם אפשר לחלק אותן לקבוצות.
- 3) קראו את המקור הבא וענו על השאלות שבהמשך.
 "משכיל לאיתן האזרחי, חסדי ה' אולם אשירה" (תהילים פ"ט, א').
 אמרו לאיתן: על מה העולם עומד? אמר להם: "כי אמרתי עולם חסד יבנה" אף "שמים תכין"
 (שם פ"ט, ג). ולא השמים בלבד, אלא אף הכסא אינו עומד אלא בחסד, שנאמר (ישעיה ט"ז, ה):
 "והוכן בחסד כסא". משל למה הדבר דומה: לכסא שיש לו ארבע רגליים, והיה אחד מתמוטט,
 נטל צרור (גוש אדמה) וסמכו. כך היה הכסא של מעלה כביכול מתמוטט, עד שסמכו הקב"ה.
 ובמה סמכו? - בחסד. הוי (אומר): "עולם חסד יבנה!".
 א) למה עומד העולם דווקא על מידת החסד?
 ב) מה מבטא ה"כסא של מעלה"?
 ג) מהן, לדעתכם, שאר שלוש הרגליים של הכיסא האלוקי?
 ד) מדוע נסמך הכיסא דווקא בצרור ולא ברגל עץ מעוצבת ומותאמת?

יש בחינוך צד של דברים פרקטיים, מעשיים:

כשהילד מסוגל ללבוש ציצית - נותנים לו ציצית. מסוגל ליטול לולב - נותנים לו לולב. מסוגל לברך - מלמדים אותו לברך וכך הלאה. אבל יש יחס כללי לילד. והיחס הכללי מתחיל הרבה קודם לכן. מקובל לחשוב ש"גיל חינוך" הוא מגיל שש ואילך, אבל ברור שגם עד גיל שש אין לנהוג הפקרות. גיל 5-6 הוא גיל חינוך במובן של התרגלות למצוות, משום שלפני כן אין הילד מבין מהן מצוות ואין הוא מסוגל להבדיל באופן ברור בין המצוות והמשחקים. אבל היחס הכללי אל הילד לגבי בניית אישיותו, מתחיל - לכל הדעות - מלידה, ראשית החינוך הוא שתינוק יונק משדי אמו. אין זה חינוך במובן הזה שאני מלמד אותו ומרגיל אותו לעשות כך או אחרת. יסוד החינוך הוא באמון ובקשר שבין המחנך והמתחנך, והיחס הזה נבנה כאשר תינוק יונק משדי אמו, או מן הבקבוק שאמו מגישה לפיו.

החינוך במובן של יצירת היחס, הקשר, האמון, מתחיל בשעת הלידה. אם האימא, שהיא הגורם העיקרי של החינוך בגיל הרך, מלאה באהבת ה', בדבקות בה' ובעבודתו, אז הילד סופג זאת.

הוא סופג זאת לאו דווקא בדרכים הכרתיות-קוגניטיביות-מחשבתיות, כי אם באופן טבעי. כאשר הילד הקטן רואה שאנחנו מקיימים את המצוות ברצינות, אז גם הוא מקיים אותן ברצינות.

ככל שהוא גדל, אני מזמין אותו להיות לצדי בזמן קיומה של מצווה: כאשר אני עומד לברך, כאשר אני הולך לבקר חולים, ואפילו כאשר אני הולך לנחם אבלים או לקבור מתים, אני לוקח אותו איתי. הילד רואה כיצד אני עושה חסד, והרצון לעשיית חסד נקבע בנפשו; הוא מתמלא רוח של חסד. כאשר הוא רואה שאני מתפלל בכוונה, גם הוא מתפלל בכוונה.

בעברית קוראים לזה בטעות "דוגמה". אבל "דוגמה" נותנים בתיאטרון, ואילו בחיים הרגילים אדם אינו יכול "לתת דוגמה". מחנך צריך לנהוג באופן טבעי, שאם לא כן הוא יגדל דור מעולה של אנשים צבועים. אדם צריך לדבר ולהתנהג בטבעיות, ולשפר את התנהגותו הטבעית ככל שיוכל. אי אפשר לרמות ילדים קטנים. הם מבינים היטב אם המורה או המחנך מראה להם את פניו האמיתיות או שהוא מעמיד פנים. הם מבחינים היטב בצביעות מפני שיש להם כלים אינטואיטיביים שאין לאנשים מבוגרים. כאשר הורים ומחנכים מדברים בסגנונות ובתכנים מלאכותיים ומאולצים, זה יוצר אצל הילדים אישיות כפולה וסתירות. מושג ה"דוגמה" רדוד. ההורה אינו "נותן דוגמה אישית", כי אם משתדל להיות בסדר בינו ובין ריבונו של עולם, ואז גם ילדיו לומדים את הדרך הטובה.

מדען אחד ישב ועבד, כשלפתע ניגש אליו בנו בן ה-7, נחוש לעזור לו בעבודתו.

המדען, עצבני בגלל ההפרעה, ניסה לבקש מבנו שילך למקום אחר, אך כשראה שזה לא הולך, חיפש משהו שיוכל לספק לילד תעסוקה. הוא תלש מאיזו חוברת דף עם מפת העולם, גזר אותה לחתיכות, ונתן לילד יחד עם גליל נייר דבק.

"אתה אוהב פאזלים" הוא אמר, "קח את העולם המפורק ונראה אם אתה יכול לתקנו בכוחות עצמך."

המדען חשב שייקח לילד שעות רבות עד שיצליח להרכיב את המפה, אבל כמה דקות לאחר מכן שמע את קולו של הבן קורא לו "אבא, סיימתי, הצלחתי להרכיב הכול".

בהתחלה לא האמין המדען: "לא ייתכן שבגיל שבע יוכל הילד להרכיב מחדש מפה שמימיו לא ראה", חשב לעצמו, אבל הוא הניח את רשימותיו וניגש לבנו, כשהוא בטוח שהוא הולך לראות עבודה מבולגנת.

להפתעתו, המפה הייתה מושלמת וכל החתיכות היו במקומן. "איך עשית את זה?", שאל המדען את בנו, "הרי לא ידעת איך נראה העולם".

"אבא", ענה הילד, "אני אמנם לא ידעתי איך נראה העולם, אבל כאשר תלשת את הדף מהחוברת ראיתי שבצדו השני יש תמונה של אדם. כשנתת לי לתקן את העולם, ניסיתי ולא הצלחתי. אז הפכתי את כל החתיכות והתחלתי לתקן את האדם. כשהצלחתי לתקן את האדם, הפכתי את הדף וראיתי שהצלחתי לתקן גם את העולם".

